

N:o 27.

Af Herr O. B. Olson: Angående öfverlemnande till Riksgäldskontoret af vissa för landtförsvaret afsedda kassor och fonder m. m.

Hedrad med det förtroende att under de tvänne sistförflutna åren å Andra Kammarens vägnar vara statsrevisor, har min uppmärksamhet derunder blifvit fästad vid ett missförhållande i vår statshushållning, som af Riksdagen till rättelses vinnande i framtiden väl torde böra beaktas. Det har nämligen visat sig, att af landtförsvarets såkallade kassor och fonder en ständigt växande kapitaltillgång af många millioner bildat sig, af hvilken större delen användes till utlåning åt enskilda verk eller personer, utan att staten deraf har någon annan nytta, än de inlöpande, vanligtvis låga räntorna. Detta har skett derigenom att nämnda kassors och fonders tillgångar merändels visat sig vida större än deras utgifter, hvadan årligen betydliga besparingar uppkommit, som efterhand hopat sig till stora summor.

Under det att staten sålunda å ena sidan medelst lån måst bestrida en del af sina utgifter, har den å andra sidan haft en betydlig oanvänd kapitaltillgång, hvarigenom den på samma gång lånat och kapitaliserat. Sjelfva grundsatsen, att staten skall samla kapital och använda räntorna derå till vissa behofs fyllande, i stället för att dertill använda årliga anslag, synes dessutom ingalunda öfverensstämmande med en klok statshushållnings grunder. Ännu mindre kan numera ur ekonomisk synpunkt vara behöfligt, att regeringen för oförutsedda fall har sjelfva kapitalen till sitt förfogande. Sådant kunde i någon mån haft skäl för sig, så länge riksdagarne blott sammanträdde hvart femte eller tredje år, då plötsligt inträdande behof måhända ej med önskvärd skyndsamt kunde fyllas, ehuru äfven då det mindre kreditivet för vissa fall fanns att tillgå. Men nu då riksdagarne årligen äro samlade under fyra

månader, synes tillvaron af dylika kassor och fonder alldeles olämplig samt blott ledande till en invecklad hushållning och till en på vår administration onödigt tyngande förvaltning och redovisning.

Min åsigt är derföre, att de bland dessa kassor och fonder, öfver hvilka Riksdagen har dispositionsrätt, böra indragas och till Riksgäldskontoret öfverlemnas för att af detsamma förvaltas, till dess Riksdagen finner för godt att med dem bestrida utgifter, till hvilka medel annars måste anskaffas genom beskattning eller upplåning. I öfrigt hänvisande till den utredning, som finnes i den reservation som Andra Kammarens Revisorer bifogat berättelsen om dessa kassors och fonders tillstånd under revisionsåret, anser jag Riksdagen hafva en dylik dispositionsrätt öfver alla, undantagandes mötespassevolansfonden och den Palmqvistska fonden, af hvilka Riksdagen tillförsäkrat Kongl. Maj:t fri dispositionsrätt öfver den förra, samt den senare tillkommit på grund af testamentariskt förordnande.

Visserligen ville det synas, som om Kongl. Maj:t ansett sig hafva dispositionsrätt äfven öfver de andra kassorna och fonderna. Men vore detta fallet, då skulle de alla erhålla samma karaktär, som lilla kreditivet, hvars begränsande till 1½ million då blefve rent illusoriskt. Grundlagen känner dock inga andra tillgångar för regeringen än de som i statsregleringen förekomma, äfvensom kreditiven. Såsom alldeles stridande mot grundtanken i hela vårt statsskick och i allmänhet mot det konstitutionela styrelsesättet, måste derföre anses, att regeringen skulle till sitt godtyckliga förfogande hafva så stora medel, för hvilkas användande redovisningen sker så sent att det ej kan ändras, i händelse det af Riksdagen skulle ogillas.

Faran här af ökas emellertid, i den mån fonderna i framtiden genom besparingars hopande tillväxa. Vidtages ej den af mig ifrågasatta åtgärden och regeringens dispositionsrätt erkännes, då kan en ärelysten och äfventyrsälskande monark när som helst börja ett krig och flera månader fortsätta detsamma, innan riksdag behöfver sammankallas, då förhållandena kunna vara sådana, att krigets fortsättande, äfven mot nationens vilja, blir en nödvändighet. Äfven om man undantager pensionsfonderna, hvilkas okränkbarhet dock ingalunda skulle vara gifven, så återstår dock redan nu till påbörjande af ett krig närmare 5 millioner, utom lilla kreditivet. Må vi ej glömma hvad som 1870 tydligen var nära att inträffa. Då anordnades för den tillämnade mobiliseringen af armén, utom lilla kreditivet, 768,461 R:dr af allmänna beväringensfonden, 450,000 R:dr af trosspassevolansfonden och 500,000 R:dr af beväringensbeklädnadsdirektionernas behållningar; och ingenting hade då hindrat att ej återstoden fått följa efter.

Bland de särskilda fonderna äro trenne pensionskassor, nämligen *Wadstena Krigsmanshuskassa*, *Invalidhusfonden* och *Beväringmanskapets invalid- och pensionsfond*. Vid de tvänne förstnämnda uppehålls pensioneringen hufvudsakligen genom statsanslag och till en mindre del genom räntan å det utlånade kapitalet, hvilket senare årligen ökas medelst återstoden af räntan. Intet skäl synes mig dock förefinnas, hvarföre ej hela pensioneringen skulle kunna upprätthållas medelst statsanslag. Vid *Wadstena Krigsmanshuskassa* utgjordes statsanslaget år 1871 af 248,870 R:dr 52 öre och samtliga utgifterna af 415,685 R:dr 81 öre; blott med skillnaden emellan dessa båda summor skulle statsanslaget således behöfva höjas för pensioneringens upprätthållande. *Invalidhusfondens* statsanslag var 1871 56,401 R:dr 8 öre, utgifterna blott 67,512 R:dr 26 öre; här visar sig skillnaden ännu mindre. Hvad beträffar *Beväringmanskapets invalid- och pensionsfond*, så hafva dess utgifter visat sig så ringa, att de böter, genom hvilka den erhållit sina inkomster, nästan orubbadt kunnat användas till kapitalbildningen; nämnda utgifter skulle i fredstid således lätteligen kunna bestridas af något bland de andra kassornas statsanslag. Öfverhufvud kan ifrågasättas, hvartill det tjenar, att hafva trenne särskilda sorts anslag eller kassor för ändamål, som äro så likartade; en förening af dem torde vara så mycket lämpligare, som man bör kunna hoppas att i en snar framtid all skillnad mellan värfvad och indelt trupp samt beväring till principen skall försvinna.

Såsom skäl för pensionsfondernas bibehållande och ökande under fredstid har jag visserligen hört anföras, att man derigenom under eller efter ett krig, då penningar för så många andra ändamål vore behöfliga, skulle hafva beredt sig en tillgång, för hvars anskaffande annars särskilda medel måste anvisas. Men oberäknadt att kapitala samlande och skrinläggande för en så oviss eventualitet ej i nationalekonomiskt hänseende synes vara särdeles ändamålsenligt, så torde vid en sådan tidpunkt helt andra och mera omfattande åtgärder böra vidtagas för pensioneringens anordnande, än som kunna åstadkommas, vare sig man tillgriper kapitalet i sin helhet eller blott dess räntor.

Angående storleken af det blifvande statsanslaget synes mig lämpligast att, med afseende på de stegrade lefnadsprisen, detsamma tills vidare beräknades efter fondernas utgifter i medeltal under de senast förflutna 10 åren, med en tillökning af 10 procent af beloppet. Skulle äfven detta anslag befinnas för ringa, lär Kongl. Maj:t ej underlåta att begära förhöjning. Emellertid torde man kunna förutse att helt andra pensioneringsförhållanden blifva en följd af det för närvarande under utarbetning varande arméförslagets genomförande.

Slutligen torde, för att förekomma nya kapitalers bildande genom ytterligare besparingars samlande, bestämmelser böra göras att aflemna nämnda besparingar, då de uppnått ett visst belopp. Men då å andra sidan ett mindre belopp utöfver det årliga statsanslaget synes böra vara tillgängligt för oförutsedda utgifter, har jag trott lämpligast att föreslå, att blott de besparingar, som öfverskjuta det årliga statsanslagets storlek, skola till statskontoret aflemnas.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, får jag föreslå:

1:o att Riksdagen måtte besluta det Wadstena Krigsmanshuskassa, Invalidhusfonden och Beväringmanskapets invalid- och pensionsfond vid innevarande års slut måtte till Riksgälds-kontoret öfverlemnas för att af det-samma förvaltas, till dess Riksdagen om deras användande bestämmer;

att i deras ställe ett årligt statsanslag, motsvarande medelbeloppet af nämnda kassors och fonders utgifter under de senast förflutna tio åren med en förhöjning af tio procent, måtte från och med år 1875 beviljas;

att de besparingar å nämnda anslag, som öfverskjuta dess årliga belopp, må till Statskontoret aflemnas, och att de böter, som på grund af brott mot Beväring-författningen ådömas, må till statsverket ingå.

Såsom af revisionsberättelsen, jemte dertill fogade reservationer af Andra Kammarens Revisorer, upplyses. utgöres *Trosspassevolansfondens* förnämsta inkomst af det statsanslag, som utgår i stället för rusthållarnes till statsverket ingående trosspassevolansafgifter, samt af räntan å det hopsparade kapitalet, hvilket dock tvänne gånger af Kongl. Maj:t till en ej ringa del vid mobiliseringar utan Riksdagens hörande blifvit användt. Som det likväl alltid står Kongl. Maj:t fritt att vid stora, på en gång nödvändiga, anskaffningar för arméns behof af Riksdagen begära anslag eller och använda mindre kreditivet, torde fonden utan olägenhet till statsverket kunna indragas. Skulle det återstående anslaget, hvars utgående dock ej synes berättigadt, om indelningsverket upphäfves, ej vara tillräckligt till trossens årliga underhåll, kan det förhöjas. Jag får sålunda föreslå:

2:o att Riksdagen måtte besluta, det *Trosspassevolansfonden* vid innevarande års slut till Riksgälds-kontoret öfverlemnas, äfvensom att de besparingar å det årliga anslaget, som öfverskjuta dess belopp, till statsverket öfverlemnas.

Militie-boställskassans inkomster utgöras, dels af statsanslag, i stället för de i följd af indelningsverkets förpligtelser ingående medlen, dels af räntor å det hopsparade kapitalet, samt användas till reparationer och nybyggnader af karaktärshus vid indelta arméns befälsboställen jemte inqvarteringspenningar och så vidare. Om dessa utgifter äro behöfliga så länge indelningsverket qvarstår, torde de lämpligast kunna bestridas med ett årligt anslag, motsvarande kassans medelinkomst under de sist förflutna tio åren. Jag får därför föreslå:

- 3:o att Riksdagen måtte besluta, det Militieboställskassan vid innevarande års slut till Riksgälds-kontoret öfverlemnas och att, till bestridande af de utgifter som hittills från densamma utgått, ett årligt anslag måtte beviljas, motsvarande kassans medelinkomst under de sist förflutna tio åren, det hittills utgående statsanslaget inbegripet; och att de besparingar å det årliga anslaget, som öfverskjuta dess belopp, till statsverket må öfverlemnas.

Bland de öfriga fonderna har den så kallade *En per mille-fonden* inga andra inkomster, än dess årliga räntor. Då ändamålet med dess samlande, nämligen uppförandet af allmänna byggnader i Göteborg, hörande till militära behof och stadens försvar, kan uppnås genom vanligt anslags beviljande, finnes intet skäl för dess fortsatta bibehållande och förstörande, hvarföre jag anser att densamma till Riksgälds-kontoret må öfverlemnas.

Norrbottens hästjägare-squadronsfond erhåller sina inkomster dels genom vakansafgifter från lediga rotar vid Norrbottens fältjägare, dels genom räntor å det hopsparade kapitalet, samt användes hufvudsakligen till underhåll af det i Hernösand förlagda artilleribatteriet. Då samma mål kan vinnas genom vanligt statsanslag och således intet skäl förefinnes för fondens bibehållande och förökande, anser jag att densamma bör till Riksgälds-kontoret öfverlemnas, och i stället anslaget till artilleriet med den behöfliga summan ökas, samt vakansafgifterna under den återstående kontraktsevenliga tiden till statsverket ingå.

Volontär-vakans-fonden erhåller sina inkomster, dels genom vakansafgifter vid de indelta regementena, dels genom räntor å det hopsparade kapitalet. Huru föga densamma likväl anlitas för sitt ursprungliga ändamål — utbildning af volontärinrättningen — eller för sedermera nya bestämmelser, synes bäst af dess oerhörda tillväxt från år 1845, då den blott utgjordes af 29,261 R:dr, till 1873, då den utgjordes af 426,250 R:dr.

Densamma föreställer jag mig äfven kunna till Riksgälds-kontoret öfverlemnas och vakansafgifterna under den återstående kontraktsevenliga tiden kunna till statsverket ingå, under det de ringa utgifterna bestridas medelst besparingar å andra poster.

Allmänna beväringsskatten har, såsom bekant, uppkommit genom de afgifter medelst hvilka beväringssynglingar åren 1861—1872 friköpt sig från vapenöfningar under fred, äfvensom genom räntor på det sålunda hopsparade kapitalet. Enligt beslut af 1859—1860 årens Riksdag skulle dess tillgångar användas dels till utbildning af den såkallade beväringsskattelit-inrättningen, dels till ungdomens tidiga öfvande i militäriska sysselsättningar. Då förstnämnda inrättning alltid fört ett tynande lif och antagligen kommer att i en snar framtid upphöra eller erhålla en helt annan form, och då fonden för det sistnämnda ändamålet ej alls blifvit tagen i anspråk, men väl delvis utan Riksdagens hörande blifvit använd för andra och helt främmande ändamål, synes mig tiden vara inne för dess öfverlemnande till Riksgälds-kontoret. De obetydliga utgifter, som för de få ännu återstående beväringsskatteliterna kunna erfordras, torde medelst besparingar å andra poster kunna bestridas.

Jag får således föreslå

4:o att En per mille-fonden, Norrbottens hästjägare-skvadronsfond, Volontärvakans-fonden och Allmänna beväringsskattelit-fonden vid innevarande års slut måtte till Riksgäldskontoret öfverlemnas;

att de vakansafgifter, som ingått till Norrbottens hästjägare-skvadronsfond och Volontärvakansfonden måtte under den återstående kontraktsevenliga tiden till statsverket ingå; och

att de utgifter, som kunna vara behöflige för Artilleribatteriet i Hernösand, må uppföras å anslaget för Artilleriet, samt att de utgifter, som utgått från Volontärvakansfonden och Allmänna beväringsskattelit-fonden, må med besparingar å andra poster bestridas.

Hvad slutligen beträffar de betydliga behållningar, som uppkommit genom besparingar å anslagen för Beklädnadsdirektionerna vid de indelta roterade infanteriregementena samt för Beväringsskattelit-beklädnadsdirektionerna — uppgående det förra i 1874 års statsreglering till 272,520 R:dr och det senare till 189,000 R:dr — synes deraf framgå, hvad äfven Andra Kammarens revisorer anmärkt, att ettdera de årliga anslagen varit för rikligt tilltagna eller också slitningstiderna för korta. Då likvisst priserna å de till beklädnaden hörande persedlarna, äfvensom arbets-

lönerna, möjligen snart kunna stegras, och då det årliga behovet torde vara svårt att noggrant fastställa, samt dessutom en väntad reorganisatio-
tion af armén torde göra helt andra bestämmelser för arméns bekläd-
nad behöfliga; vill jag för tillfället innskränka mig till att föreslå:

5:o att Riksdagen måtte besluta, det de besparingar, som
vid innevarande års slut öfverskjuta det årliga anslags-
gets belopp, då måtte till Riksgälds-kontoret öfverlemnas.

Om remiss till Stats-Utskottet anhålles.

Stockholm den 23 Januari 1874.

O. B. Olsson.

Bil.

Sammanfattar man ofvanstående uppgifter angående ifrågavarande kassors och fonders tillväxt sedan år 1845, uppkommer följande tablå:

	1845.	1850.	1855.	1860.	1865.	1870.	1871.	1872.	Oktober 1873.	
Vid slutet af följande år utgjorde:										
En per mille-fonden...	25,658 58	30,520 32	36,936 38	45,307 91	56,458 64	70,774 86	74,033 42	77,473 55	80,909 30	
Trosspassevolans-fonden	267,131 69	329,651 3	170,837 31	246,751 12	337,950 —	454,739 5	172,478 94	148,250 20	154,301 26	
Förenade mötespassevolans-fonden ...	478,861 7	447,112 91	446,482 84	411,660 —	439,496 12	504,943 41	500,567 34	482,286 64	474,980 11	
Norrbottens Hästjä-garesqvadrons fond	134,669 53	177,346 37	190,304 46	204,923 73	214,158 80	220,749 57	230,734 55	222,369 86	235,823 7	
Volontärvakans-fonden	29,261 7	52,741 83	101,876 63	160,902 80	274,142 79	355,741 90	379,150 —	408,832 14	426,250 59	
Vadstena krigsmanshus-kassa	2,022,791 38	2,299,584 88	2,604,342 25	3,041,768 93	3,310,421 82	3,650,657 93	3,724,687 22	3,810,928 86	3,894,649 51	
Militieboställs-kassan	304,302 62	270,133 19	305,869 92	359,255 59	341,974 89	376,558 1	392,057 82	411,308 90	418,922 55	
Invalidehus-fonden ...	230,565 66	320,972 6	544,922 51	758,377 88	943,127 52	1,173,785 63	1,246,483 95	1,302,065 73	1,378,885 —	
Allmänna bevarings-fonden	—	—	—	—	—	479,974 47	932,679 43	1,055,737 36	804,381 91	832,943 94
Bevaringsmanskapets invalid- och pensionsfond	—	—	—	—	—	11,269 38	38,589 17	45,474 98	53,489 6	61,301 3
Palmqvistska fonden	—	—	—	—	—	—	128,391 9	133,961 36	140,262 36	145,659 97
Summa	3,493,241 60	3,928,062 59	4,401,572 30	5,228,947 96	6,408,974 43	7,907,610 5	7,955,366 94	7,861,649 21	8,104,626 35	
Beklädnadsfonderna vid indelta roterade infanteriet	—	—	—	—	—	872,649 69	1,015,101 65	1,127,033 70	1,262,796 1	—
Bevaringsbeklädnads-fonderna	—	—	—	—	—	668,679 50	924,937 36	1,037,226 79	792,928 27	—

Anmärkning: Af sistnämnda behållning, 792,928: 27, är i början af år 1873 en summa å 162,670 R:dr till Arméförvaltningen inlevererad.